

ITALYAN XALQ MAQOLLARI MOHIYATI VA XUSUSIYATLARI

Ximmatov Bunyodjon Jamoliddinovich

Samarqand davlat chet tillar instituti

bunyodjonximmatov0@gmail.com

Samarqand, O'zbekiston

Annotatsiya: Ushbu maqolada italyan xalq maqollarining mazmun-mohiyati, lingvistik va madaniy xususiyatlari tahlil qilinadi. Xalq maqollari millatning tarixiy tajribasi, dunyoqarashi, axloqiy qadriyatlari hamda milliy mentalitetini aks ettiruvchi muhim folklor birliklari sifatida o'rganiladi. Maqolada italyan maqollarining tematik guruhlari, obrazlilik darajasi, semantik tuzilishi va ularning nutqdagi qo'llanish xususiyatlari ko'rib chiqiladi. Shuningdek, italyan va o'zbek xalq maqollarining ayrim o'xshash hamda farqli jihatlari qiyosiy tahlil asosida yoritiladi. Tadqiqot davomida maqollarning xalq hayoti, urf-odatlar va madaniy qadriyatlari bilan chambarchas bog'liqligi aniqlanadi. Natijada italyan xalq maqollari xalqning ma'naviy merosi va til boyligini namoyon etuvchi muhim lingvomadaniy vosita ekanligi asoslab beriladi.

Kalit so'zlar: italyan xalq maqollari, paremiologiya, folklor, lingvomadaniyat, semantika.

Kirish

Xalq maqollari har qanday millatning asrlar davomida shakllangan hayotiy tajribasi, dunyoqarashi va ma'naviy qadriyatlarini o'zida mujassamlashtiruvchi muhim folklor namunalaridan biridir. Ular xalqning ijtimoiy, axloqiy va madaniy qarashlarini ixcham, obrazli va ta'sirchan shaklda ifodalab beradi. Ayniqsa, italyan xalq maqollari o'zining badiiyligi, emotsional-ekspressiv xususiyatlari hamda chuqur ma'no qatlamlari bilan ajralib turadi. Ushbu maqollar italyan xalqining kundalik hayoti, oilaviy munosabatlari, mehnatga bo'lgan munosabati, diniy qarashlari va milliy xarakterini yoritishda muhim vosita hisoblanadi.

Bugungi kunda tilshunoslikda paremiologiya — maqol va matallarni o'rganadigan soha — lingvomadaniyat, pragmatika va semantika bilan uzviy bog'liq holda rivojlanmoqda [1, 256]. Til va madaniyat o'rtasidagi munosabatlarni tahlil qilishda xalq maqollari muhim manba bo'lib xizmat qiladi [2, 384]. Chunki maqollar nafaqat til birligi, balki madaniy kod, xalq tafakkurining mahsuli sifatida ham namoyon bo'ladi. Shu sababli italyan xalq maqollarini o'rganish nafaqat tilshunoslik, balki madaniyatshunoslik va folklorshunoslik uchun ham dolzarb masalalardan biridir.

Tadqiqotning dolzarbligi shundaki, zamonaviy lingvistik tadqiqotlarda xalq maqollarining milliy mentalitetni ifodalashdagi oʻrni tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda. Italyan xalq maqollarining semantik va lingvomadaniy xususiyatlarini oʻrganish orqali xalqning qadriyatlar tizimi, dunyoqarashi hamda ijtimoiy munosabatlari haqida muhim maʼlumotlarga ega boʻlish mumkin [3, 280].

Mazkur maqolaning maqsadi italyan xalq maqollarining mohiyati va asosiy xususiyatlarini tahlil qilish, ularning semantik, stilistik hamda lingvomadaniy jihatlarini ochib berishdan iborat.

Tadqiqot vazifalari quyidagilardan iborat:

italyan xalq maqollarining nazariy asoslarini yoritish;
maqollarning lingvistik va semantik xususiyatlarini aniqlash;
italyan maqollaridagi milliy mentalitet va madaniy qadriyatlarni tahlil qilish;
maqollarning kommunikativ va pragmatik vazifalarini koʻrsatish;
ayrim italyan va oʻzbek maqollarini qiyosiy jihatdan oʻrganish.

Tadqiqot Metodologiyasi

Mazkur tadqiqotni amalga oshirishda bir necha ilmiy metodlardan foydalanildi. Eng avvalo, tavsifiy metod yordamida italyan xalq maqollarining mazmuni, tuzilishi va stilistik xususiyatlari tahlil qilindi. Ushbu metod maqollarning lingvistik tabiati va ularning nutqdagi funksiyalarini aniqlash imkonini berdi.

Qiyosiy metod orqali italyan va oʻzbek xalq maqollarining umumiy hamda farqli jihatlari oʻrganildi. Bu usul ikki xalqning milliy mentaliteti va madaniy qadriyatlarini solishtirishda muhim ahamiyat kasb etdi.

Semantik tahlil metodidan foydalanish natijasida maqollarning maʼno qatlamlari, metaforik ifoda vositalari va obrazlilik darajasi aniqlandi. Pragmatik metod yordamida esa maqollarning kommunikativ vazifalari, yaʼni nutq jarayonidagi taʼsirchanlik xususiyatlari oʻrganildi. Tadqiqot materiali sifatida italyan paremiologik lugʻatlari, folklor toʻplamlari va ilmiy adabiyotlardan foydalanildi. Shuningdek, xalq orasida keng qoʻllaniladigan maqollar misol sifatida tanlab olindi.

Tahlil Va Natijalar

Tadqiqot natijalari italyan xalq maqollarining mazmun jihatdan juda boy va koʻp qatlamli ekanligini koʻrsatdi. Ular xalqning kundalik turmushi, oilaviy munosabatlari, mehnat, doʻstlik, sevgi, vaqt, sabr va axloqiy qadriyatlari bilan chambarchas bogʻliqdir.

Italyan xalq maqollarining asosiy xususiyatlaridan biri ularning obrazlilikidir. Koʻplab maqollarda metafora, taqqoslash va ramziy ifodalar keng qoʻllaniladi. Masalan, “Chi va piano va sano e va lontano” maqoli soʻzma-soʻz “Sekin yurgan sogʻlom yuradi va uzoqqa yetadi” degan maʼnoni

anglatadi. Ushbu maqol insonning sabr-toqat va ehtiyotkorlik bilan ish tutishi muvaffaqiyatga olib kelishini ifodalaydi. Mazmun jihatdan bu o‘zbek tilidagi “Shoshgan qiz erga yolchimas” maqoliga yaqin turadi.

Yana bir mashhur italyan maqoli — “L’abito non fa il monaco” (“Kiyim rohibni yaratmaydi”) tashqi ko‘rinish orqali insonning asl mohiyatini baholab bo‘lmasligini anglatadi. Bu maqol o‘zbek xalqidagi “Kiyimiga qarab kutib ol, aqliga qarab kuzat” degan hikmatli ibora bilan ma’naviy jihatdan o‘xshashdir.

Tahlillar shuni ko‘rsatdiki, italyan xalq maqollarida diniy motivlar ham muhim o‘rin tutadi. Bu holat Italiyaning tarixiy jihatdan katolik dini bilan chambarchas bog‘liq ekanligi bilan izohlanadi. Masalan, “Aiutati che Dio ti aiuta” (“O‘zingga yordam ber, Xudo ham yordam beradi”) maqoli insonning mehnatsevarlik va faollikka intilishi zarurligini ta’kidlaydi.

Shuningdek, italyan maqollarida oilaviy qadriyatlar va insoniy munosabatlar keng yoritilgan. “Casa mia, casa mia, per piccina che tu sia, tu mi sembri una badia” maqoli (“Uyim kichik bo‘lsa ham, menga saroydek tuyuladi”) oilaga va uyga bo‘lgan mehrni aks ettiradi.

Tadqiqot davomida maqollarning sintaktik jihatdan ixcham, ritmik va esda qoluvchi shaklda tuzilishi aniqlandi. Bu esa ularning og‘zaki nutqda keng qo‘llanishiga xizmat qiladi. Maqollar ko‘pincha parallelizm, qofiya va takror kabi badiiy vositalar yordamida yaratiladi.

Italyan xalq maqollarining tahlili ularning nafaqat til birligi, balki muhim madaniy fenomen ekanligini ko‘rsatdi. Har bir maqol xalqning tarixiy tajribasi va ijtimoiy hayotini o‘zida mujassamlashtiradi. Ular orqali xalqning qadriyatlari, urf-odatlar va dunyoqarashini anglash mumkin.

Maqollar xalq tafakkurining qisqa, ammo mazmunan chuqur shaklidir. Italyan xalq maqollarida insonning mehnatsevarlik, ehtiyotkorlik, sabr-toqat va donolik kabi fazilatlar ulug‘lanadi. Bu esa xalqning axloqiy qadriyatlari bilan chambarchas bog‘liqdir.

Qiyosiy tahlillar natijasida italyan va o‘zbek xalq maqollari o‘rtasida ko‘plab o‘xshashliklar mavjudligi aniqlandi. Har ikki xalq maqollarida mehnat, oilaviy qadriyatlar, insoniy munosabatlar va axloqiy tamoyillar asosiy mavzu sifatida namoyon bo‘ladi. Biroq ayrim farqlar ham mavjud bo‘lib, ular milliy madaniyat va tarixiy taraqqiyot bilan bog‘liqdir.

Lingvomadaniy nuqtai nazardan qaraganda, italyan maqollari xalqning madaniy xotirasini saqlovchi vosita hisoblanadi. Ular avloddan-avlodga o‘tib, xalqning ma’naviy merosini boyitadi. Shu sababli maqollarni o‘rganish til va madaniyat o‘rtasidagi uzviy bog‘liqlikni tushunishda muhim ilmiy ahamiyatga ega.

Xulosa Va Takliflar

Xulosa qilib aytganda, italyan xalq maqollari xalqning ko‘p asrlik hayotiy

tajribasi, milliy tafakkuri, ma'naviy qadriyatlari va madaniy merosini o'zida mujassamlashtirgan muhim folklor birliklaridan biri hisoblanadi. Ular xalqning kundalik turmushi, mehnat faoliyati, oilaviy munosabatlari, diniy qarashlari hamda axloqiy tamoyillarini ixcham va obrazli shaklda ifodalab beradi. Shu sababli maqollar tilning oddiy birligi emas, balki xalqning tarixiy xotirasi va milliy mentalitetining yorqin namunasidir.

Tadqiqot davomida italyan xalq maqollarining semantik jihatdan serqatlam ekanligi aniqlandi. Ularning aksariyati metaforik ma'no asosida qurilgan bo'lib, insonning hayotiy tajribasi va kuzatuvlarini umumlashtiradi. Ayniqsa, sabr-toqat, mehnatsevarlik, ehtiyotkorlik, donolik va insoniylik kabi tushunchalar italyan maqollarining asosiy mazmuniy yadrosini tashkil etadi. Bu esa italyan xalqining hayot falsafasi va qadriyatlar tizimini yaqqol namoyon qiladi.

Maqolalarning yana bir muhim jihati ularning lingvomadaniy xarakterga ega ekanligidir [6, 736]. Har bir maqolda xalqning urf-odatlarini, diniy qarashlari, tarixiy rivojlanishi va madaniy tajribasi aks etadi. Ayniqsa, katolik dini bilan bog'liq obrazlar va diniy tushunchalar italyan xalq maqollarida keng uchraydi. Bu holat Italiyaning tarixiy va madaniy taraqqiyoti bilan uzviy bog'liqdir [7, 176].

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, italyan xalq maqollari sintaktik jihatdan ixcham, ritmik va ta'sirchan shaklda yaratilgan. Ularning qisqa va esda qoluvchi tuzilishi og'zaki nutqda faol qo'llanishiga imkon yaratadi. Maqollarda qofiya, parallelizm, metafora va antiteza kabi badiiy vositalarning keng qo'llanishi ularning estetik qiymatini oshiradi.

Qiyosiy tahlillar italyan va o'zbek xalq maqollari o'rtasida ko'plab umumiy jihatlar mavjudligini ko'rsatdi. Har ikki xalq maqollarida mehnat, oila, insoniy munosabatlar, do'stlik va axloqiy qadriyatlar asosiy mavzulardan biri hisoblanadi. Bu esa turli xalqlarning madaniyatida umuminsoniy qadriyatlar muhim o'rin egallashini tasdiqlaydi. Shu bilan birga, har bir xalq maqollarida o'ziga xos milliy xususiyatlar va madaniy belgilar ham aks etadi [8, 381].

Italyan xalq maqollarini o'rganish lingvistika, paremiologiya va lingvomadaniyat sohalari uchun muhim ilmiy ahamiyatga ega. Chunki maqollar orqali til va madaniyat o'rtasidagi uzviy bog'liqlikni chuqurroq anglash mumkin. Shuningdek, maqollar tarjimashunoslik va madaniyatlararo kommunikatsiya jarayonida ham muhim manba sifatida xizmat qiladi.

Bugungi globallashtirish davrida xalq maqollarini o'rganish va saqlab qolish alohida ahamiyat kasb etadi. Chunki maqollar milliy o'zlikni, xalqning ma'naviy boyligini va tarixiy tajribasini avlodlararo yetkazuvchi muhim vositalardan biridir [4, 392]. Shu sababli italyan xalq maqollarini ilmiy jihatdan tadqiq qilish va ularni boshqa xalqlar maqollari bilan qiyoslash zamonaviy

tilshunoslikning dolzarb yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi.

Italyan xalq maqollarini lingvomadaniy jihatdan yanada chuqurroq o‘rganish maqsadida maxsus ilmiy tadqiqotlar va monografiyalar yaratish zarur. Italyan va o‘zbek xalq maqollarining qiyosiy lug‘atini yaratish tilshunoslik hamda tarjimashunoslik rivoji uchun muhim ahamiyatga ega bo‘ladi.

Oliy ta‘lim muassasalarida paremiologiya va lingvomadaniyat fanlari doirasida italyan xalq maqollarini o‘rganishga alohida e‘tibor qaratish tavsiya etiladi.

Italyan maqollarining pragmatik va diskursiv xususiyatlarini o‘rganish kelajakdagi ilmiy tadqiqotlar uchun istiqbolli yo‘nalish hisoblanadi [5, 416]. Xalq maqollaridan xorijiy tillarni o‘qitish jarayonida foydalanish talabalarning madaniy kompetensiyasini rivojlantirishga yordam beradi. Zamonaviy raqamli texnologiyalar yordamida italyan xalq maqollarining elektron bazasini yaratish va ularni multimedia shaklida ommalashtirish maqsadga muvofiqdir.

Italyan xalq maqollarini o‘zbek tiliga tarjima qilishda ularning milliy-madaniy xususiyatlarini saqlab qolish masalasiga jiddiy e‘tibor berilishi lozim. Folklor va paremiologiyaga oid xalqaro konferensiyalar doirasida italyan maqollarining o‘ziga xos xususiyatlarini o‘rganishga bag‘ishlangan maxsus seksiya tashkil etish foydali bo‘ladi. Yosh avlod orasida xalq maqollariga bo‘lgan qiziqishni oshirish maqsadida interaktiv darslar, tanlovlar va madaniy loyihalarni tashkil qilish tavsiya etiladi. Kelgusida italyan xalq maqollarini kognitiv tilshunoslik, psixolingvistika va sun‘iy intellekt asosida tadqiq qilish yangi ilmiy natijalarni yuzaga chiqarishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Абдуллаев А. Ўзбек халқ мақоллари ва уларнинг бадиий хусусиятлари. – Тошкент: Фан, 2018. – 256 б.
2. Арнольд И. В. Стилистика современного английского языка. – Москва: Флинта, 2016. – 384 с.
3. Ашурова Д. У. Лингвокультурология. – Тошкент: Tafakkur Bo‘stoni, 2019. – 280 б.
4. Балли Ш. Французская стилистика. – Москва: URSS, 2001. – 392 с.
5. Вежицкая А. Язык. Культура. Познание. – Москва: Русские словари, 1996. – 416 с.
6. Даль В. И. Пословицы русского народа. – Москва: Эксмо, 2009. – 736 с.
7. Karimov I. A. Yuksak ma‘naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma‘naviyat, 2008. – 176 b.
8. Кунин А. В. Курс фразеологии современного английского языка. – Москва: Высшая школа, 1996. – 381 с.

BRIDGING THE GAP: EDUCATION AND SCIENCE FOR A SUSTAINABLE FUTURE

